

نشریه ادبیات تطبیقی
شماره: ۲۵۱۲-۲۰۰۸

Journal of Comparative Literature

Faculty of Literature and Humanities
Shahid Bahonar University of Kerman

Year 13, No. 25, Winter 2022

A comparative study of form and content in Ilami Kurdish and Arabic Proverbs *

Mohammad Reza Shirkhani¹, Ali Reza Shohani², Mahdi Ahmadikhah³

1. Introduction

Literature is the manifestation of beliefs, thoughts, practices, and rites of nations, reflected in proverbs as the major ancient part. In this sense, proverbs are regarded as short and pithy sayings that have been refined from time immemorial and passed down to us. These concise statements have been continuously exchanged as cultural and literary commodities between nations and tribes due to their moral-semantic features as well as brevity and easier memorization. Considering its proximity to Iraq and the longest land borders, Ilam Province, in western Iran, has been always the hub of commercial, cultural, and literary exchanges between Ilami Kurds and the Arabs. The interactions of both languages, other than poetry, have been also

---

*Date received: 23/06/2018

Date accepted: 27/10/2020

1. Corresponding author: Assistant Professor, Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran, mr.shirkhani@ilam.ac.ir

2. Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran, a.shohani@ilam.ac.ir

3. PhD student, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Literature and Humanities, Ilam University, Ilam, Iran, nima.ahmadi20@gmail.com

exhibited in popular culture, including proverbs as the most important part. Therefore, this study aimed to review Ilami Kurdish and Arabic proverbs to clarify their verbal-semantic commonalities and differences through a descriptive-analytical approach using a library method. The study results revealed that some of the proverbs in both languages had equivalent form and content, raising the suspicion of translation in the audience, and some others had only semantic commonalities, resulting from common human experiences or imports attributable to geographic, cultural, and religious proximity.

1.1. Statement of the Problem

Proverbs are known as concise moral and sometimes melodic expressions that encapsulate the experiences of nations. They are also the oldest part of literature devised by humans and employed in dialogues before the invention of writing and poetry (Parsa, 2015: 22). This large and important part of popular literature sometimes finds its way into another culture, language, and nationality due to migration, translation, or imports owing to socio-cultural or even geographic proximity. Since Ilami Kurds have had and still have long-standing neighborhoods and cultural ties with the Iraqi Arabs, some of the cultural and literary interactions between the two languages can be traced back to their proverbs. Referring to the books, *Ilami Kurdish Proverbs* (Sohrabnejad, 2013) and *al-Amsal v-al-Hekam (A Collection of Arabic Proverbs and Maxims)* (Harirchi, 1992), this study compared similar proverbs in two categories, namely, (a) proverbs with equivalent form and content, and (b) proverbs with shared content but distinct form, and then analyzed them as much as possible using some examples.

1.2. Significance of the Study

Due to the proximity of Ilami Kurds to Iraqi Arabs, their long-standing neighborhood and cultural ties, as well as the unique features of proverbs such as conciseness, meaningfulness, rhetoric and

advisory features, easy memorization, and transferability from one culture to another, etc., the suspicion of cultural interactions remain strong in this part of popular literature. Since no work has so far comparatively examined the mutual effects of Ilami Kurdish and Arabic proverbs in terms of form and content, the need for the present study doubled.

1.3. Research review

Although proverbs are derived from popular language and culture and are mainly oral, today, with the help of researchers and the printing industry, the work of collecting and publishing Kurdish and Arabic proverbs has been done to aid scholars refer to such sources for literary, linguistic, and cultural studies, including the following ones:

– The book entitled *A Comparative Study of Kurdish and Persian Proverbs* (Parsa, 2015), in which the author quotes 3,000 proverbs from *Twelve Thousand Persian Proverbs and Thirty Thousand Equivalents* (Shakoorzadeh Boloori, 2000) and *Kurdish Proverbs and Sayings* (Fatahi Ghazi, 1996) based on sampling and a comparative study.

– The article entitled “A comparative study of proverbs in Persian and Arabic in terms of content, form, and style” (Zarkoob & Amini, 2013), published in the *Journal of Studies on Arabic Language and Literature Translations*.

– The article entitled “Woman in the mirror of Kurdish and Arabic proverbs” (Khezeli & Salimi, 2016), published in the *Journal of Comparative Literature of Shahid Bahonar University of Kerman*

– A master’s thesis entitled “A Comparative Study of Arabic and Sorani Kurdish Proverbs” fulfilled by Mostafaei-Rad (2012) at Kurdistan University, Iran.

– The book entitled *al-Majani al-Hadith* (Nowresideh & Zeighami, 2013), reflecting on the Persian equivalents of some Arabic proverbs in some parts.

- The book entitled *Common Themes in Persian and Arabic Literature* (Damadi, 2000).
- The book entitled *Kalhor-Nameh* (Mohammadi, 2012), examining some common proverbs in the city of Ivan-e-Gharb in Ilam province, Iran.

2. Methodology

This library study using an analytical-descriptive method was thus performed based on referring to the books entitled *al-Hekam v-al-Amsal al-Arabi* (Homosi, 1993), *al-Amsal v-al-Hekam (A Collection of Arabic Proverbs and Maxims)* (Harirchi, 1992), *Common Themes in Persian and Arabic Literature* (Damadi, 2000), and *al-Majani al-Hadith* (Nowresideh & Zeighami, 2013), as well as the books of *Ilami Kurdish Proverbs* (Sohrabnejad, 2013) and *Kalhor-Nameh* (Mohammadi, 2012). The study was to compare the Arabic and Ilami Kurdish proverbs in the mentioned works in order to extract the common ones. On this basis, about 200 proverbs (namely, 87 Arabic and 110 Ilami Kurdish ones) were indexed. Following reviews and analyses, the research files were grouped into two categories, i.e., (a) proverbs with equivalent form and content, and (b) proverbs with shared content but distinct form. At the final stage, 35 Arabic proverbs and 35 Ilami Kurdish ones were selected and compared.

3. Discussion

In this study, after reviews and analyses, the data were classified into two categories, viz. (a) proverbs with equivalent form and content and (b) proverbs with shared content but distinct form, and then compared.

3.1. Proverbs with Equivalent Form and Content

Some proverbs in Ilami Kurdish and Arabic with similar content and usages were also endowed with verbal commonalities. These proverbs were probably the product of translations from one language

into another. Moreover, geographic proximity and the presence of the Arabs and Ilami Kurds on both sides of the land borders as well as their mastery of both languages could strengthen the probability that these individuals had managed to associate the verbal equivalents of the proverbs in their minds to express them and consequently to provide parallel translations for them. What put more emphasis on this idea was the existence of proverbs whose form had numerous structures, indicating that different people had made use of a special circle of their own words to translate such proverbs and had even interpreted them based on their tastes and syntax.

Example 1

Arabic	بلغ السکین العظم (Nowresideh & Zeighami, 2013; 374)
Ilami Kurdish	<i>kârd wa seqân rasi</i>
Persian	کارد به استخوان رسید (Sohrabnejad, 2013; 76)
English	It means at the end of one's tether.

Semantic matching: Both proverbs represent reaching thresholds in the face of difficult and unhappy events.

Verbal matching: The words in the Arabic proverbs are quite similar to those in Ilami Kurdish cases. For instance:

Arabic	السکین	العظم	بلغ
Ilami Kurdish	<i>Kârd</i>	<i>seqân</i>	<i>Řasi</i>
Persian	کارد	استخوان	رسیدن
English	Knife	Bone	Reach

Example 2

Arabic	الکلام یجرُّ الکلام (Nowresideh & Zeighami, 2013; 374)
--------	--

	376)
Ilami Kurdish	<i>qesya, qesya dyârê</i>
Persian	حرف حرف می آورد (Sohrabnejad, 2013; 137)
English	It means one word leads to another.

Semantic matching: They mean one word leads to another.

Verbal matching: Both proverbs are literally equivalent. For example:

Arabic	الكلام	يجر
Ilami Kurdish	<i>Qesya</i>	<i>Dyârê</i>
Persian	حرف	می آورد
English	Word	leads to

Example 3

Arabic	يَسْرِقُ الْكُحْلَ مِنَ الْعَيْنِ (Homosi, 1993; 283)
Ilami Kurdish	<i>sÿvarmeg la çaw dezê</i>
Persian	سرمه را از چشم می دزدد (Mohammadi, 2000; 89)
English	It means being skillful.

Semantic matching: Both proverbs have the same semantic implications for ingenuity and arrogance in action.

Verbal matching: The words of the two proverbs are literal translations. For instance:

Arabic	يَسْرِقُ	الْكُحْلَ	مِنَ الْعَيْنِ
Ilami Kurdish	<i>Dezê</i>	<i>sÿvarmeg</i>	<i>la çaw</i>
Persian	می دزدد	سرمه	از چشم
English	Steal	Kohl	from eye

3.2. Proverbs with Shared Content but Distinct Form

Concerning the comparative study of the Arabic and Ilami Kurdish proverbs, there were cases with shared content and usages, but no verbal commonalities. This group of proverbs could be the result of common human experiences or exchanges attributable to geographic, cultural, and religious proximity. As proverbs had no verbal similarities in this section, verbal matching was omitted. For instance:

Example 4

Arabic	مَقْتَلُ الرَّجُلِ بَيْنَ فَكِّيهِ (Homosi, 1993; 184)
Ilami Kurdish	<i>zewân pâsewâne sara</i>
Persian	زبان، نگهبان سر انسان است (Sohrabnejad, 2013; 118)
English	It means not letting your tongue cut your throat.

This proverb is reminiscent of the words by Imam Ali (AS) saying “المرء مخبوء تحت لسانه”، which means a man is hidden under his tongue.

Semantic matching: There is a need to avoid prattling.

Example 5

Arabic	إِيَّاكَ أَعْنَى وَ اسْمَعِي يَا جَارَةٌ (Nowresideh & Zeighami, 2013; 380)
Ilami Kurdish	<i>wajwla wa tenem xasiira guş betaken</i>
Persian	عروس! باتوهستم، مادرزن تو گوش بده (Sohrabnejad, 2013; 172)
English	It means to beat someone to frighten another.

Semantic matching: It refers to addressing someone indirectly.

Example 6

Arabic	ضَرَبَ العَصْفُورَينِ بحجر (Nowresideh & Zeighami, 2013; 380)
Ilami Kurdish	<i>de pał wa yaḡ tir</i>
Persian	دو گنجشک را با یک سنگ زد (یک تیر و دو نشان) (Sohrabnejad, 2013; 109)
English	It means to kill two birds with one stone.

Semantic matching: It means benefiting from a single action and achieving multiple goals.

4. Conclusion

Proverbs contain a major ancient part of cultures and civilizations of nations, which are the products of their artistic tastes or sociocultural exchanges. Geographic proximity and socio-economic interactions by Ilami Kurds with their Iraqi counterparts have further led to a cultural mix manifested in Ilami Kurdish and Arabic proverbs. Accordingly, there are shared proverbs in both languages, discussed into two categories in terms of semantic and verbal matching as follows:

- Proverbs with equivalent form and content: This category was probably the product of the literal translation of words from one language into another.
- Proverbs with shared content but distinct form: This group of proverbs could be the result of common human experiences or exchanges due to geographic, cultural, and religious proximity, in which content and usages were close together.

Keywords: proverb, form, content, Ilami Kurdish, Arabic, comparative study

References

- Anwari H. (2003). *one-volume rooz-e-sokhan dictionary*. Tehran: sokhan press. (in persian)
- Damadi S. M. (2000) *common themes in persian and arabic literature*. Tehran: university of Tehran press. (in persian)
- Fatahi Ghazi Gh. (1996). *kurdish proverbs and sayings*. Tabriz: Tabriz university press. (in persian)
- Harirchi F. (1992). *al-amsal v-al-hekam (A collection of arabic proverbs and maxims)*. Tehran: university of Tehran press. (in arabic-persian)
- Homosi S. I. (1993). *al-hekam v-al-amsal al-arabi*. Qatar: Talas publications (in arabic).
- Khezeli M., Salimi, A. (2016). woman in the mirror of kurdish and arabic proverbs. *journal of comparative literature of Shahid Bahonar university of Kerman*, 8 (15), 113-135. (in persian)
- Mohammadi N. (2012). *Kalhor-Nameh*. Tehran: Dastan press. (in kurdish-persian)
- Mostafaei-Rad, N. (2012). *A comparative study of arabic and kurdish proverbs*. Sanandaj: university of Kurdistan publications. (in arabic-kurdish-persian)
- Nowresideh A. A. & Zeighami, A. (2013). *Al-Majani al-Hadith*. Mashhad. (in arabic-persian)
- Parsa, S. A. (2015). *A comparative study of kurdish and persian proverbs*. Sanandaj: university of Kurdistan publications. (in persian).
- Parsa A. (2015). *scientific and literary analysis of persian proverbs and sayings*. Tehran: The institute for humanities and cultural studies publications. (in persian).
- Sohrabnejad A. M. (2013). *Ilami kurdish proverbs*. Ilam: Zana publications. (in kurdish-persian)

- Shakoorzadeh Boloori, E. (2000). *twelve thousand persian proverbs and thirty thousand equivalent*s. Mashhad: Astan-e Ghods Razavi publications, Behnashr Co. (in persian)
- Zarkoob M. Amini, F. (2013). A comparative study of Persian and Arabic proverbs in terms of content, form, and style. *studies on arabic language and literature translations*, 4 (10), 113-139. (in persian)
- Zolfaghari H. (2007). A classification of persian proverbs. *journal of literature and human sciences faculty of Tehran university*, 15, 31-52. (in persian)

نشریه ادبیات تطبیقی
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
دانشگاه شهید باهنر کرمان

سال سیزدهم، شماره بیست و پنجم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

بررسی تطبیقی لفظ و معنا در امثال کردی ایلامی و عربی*

محمدرضا شیرخانی (نویسنده مسئول)^۱، علیرضا شوهانی^۲، مهدی احمدی خواه^۳

چکیده

ادبیات تجلیگاه باورها، اندیشه‌ها و آداب و رسوم ملت‌هاست که بخش عمده و دیرینه‌ای از آن در قالب ضرب‌المثل‌ها نمود یافته‌است. ضرب‌المثل‌ها جملات کوتاه و موجزی هستند که از روزگاران دور صیقل یافته، سینه به سینه به ما رسیده‌اند. این عبارات موجز به سبب برخورداری از عمق معنایی و حکمی و نیز کوتاهی لفظ و قابلیت به‌خاطر سپاری آسان، همیشه به عنوان یک کالای فرهنگی- ادبی در بین ملت‌ها و اقوام در تبادل و انتقال بوده‌اند. استان ایلام به سبب همسایگی با عراق و وجود مرز مشترک طولانی، همواره محل تردد و داد و ستد اقتصادی، فرهنگی و ادبی مردمان گُرد و عرب بوده‌است. تأثیرات متقابل دو زبان علاوه بر شعر، در فرهنگ عامه که امثال بخش عمده‌ای از آن را تشکیل می‌دهد، نیز نمود یافته‌است. در این نوشتار سعی نگارندگان بر آن بوده‌است تا با بررسی ضرب‌المثل‌های عربی و کردی ایلامی با رویکرد تحلیلی- توصیفی و به شیوه کتابخانه‌ای، به بیان اشتراکات و اختلافات لفظی و معنایی موجود در این امثال پردازند. از نتایج تحقیق آن است که پاره‌ای از امثال در دو زبان در لفظ و محتوا دارای تطابق نعل به نعل بوده، ظن ترجمه را در مخاطب برمی‌انگیزاند و پاره‌ای دیگر نیز تنها اشتراکات معنایی

* تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۴/۰۲

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۱۳۹۹/۰۸/۰۶

Doi: 10.22103/jcl.2021.12236.2666

صص ۱۲۱-۱۴۳

۱. استادیار گروه زبان و ادبیات عرب، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران mr.shirkhani@ilam.ac.ir

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران a.shohani@ilam.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه ایلام، ایلام، ایران.

nima.ahamdi20@gmail.com

داشته، حاصل تجربه مشترک انسانی یا نوعی تواردا ناشی از نزدیکی جغرافیایی، فرهنگی و آیینی می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: ضرب‌المثل، لفظ، معنا، زبان کردی ایلام، زبان عربی، بررسی تطبیقی.

۱. مقدمه

زبان و ادبیات هر قوم و ملتی انواع ادبی خاصی را در خود دارد و چه بسا برخی را بیشتر از برخی دیگر محل توجه و استفاده قرار داده‌است. زبان کردی و عربی، از جمله زبان‌هایی هستند که نوع ادبی مثل را به خوبی در دل خود پرورش داده، از قدرت تشبیه، ایجاز و تأثیرگذاری آن بر مخاطب، به خوبی بهره برده‌اند. ضرب‌المثل‌ها، چکیده اندیشه، تأملات، آداب و تجربیات یک ملت است که از مسیر پر حوادث تاریخ گذشته، به دست ما رسیده‌اند. این عبارات موجز حکمی، اندرزی و گاه آهنگین عمدتاً به شکل شفاهی و سینه به سینه از نسلی به نسل دیگر انتقال یافته تا به امروز ماندگار مانده‌اند. از آنجایی که این عبارات عمدتاً آموزنده، قاطع و موجز بوده‌اند، به خاطر سپاری آن‌ها برای مردمان غیر آن زبان نیز سهل و آسان بوده‌است. این ویژگی امثال موجب شده‌است در تعاملات و ارتباطات جوامع گوناگون بشری با هم، امثال نیز به عنوان یک کالای فرهنگی و ادبی بین ملل مختلف رد و بدل شوند و به این ترتیب ملت‌ها توانسته‌اند از چکیده تجربیات هم در قالب امثال آگاه شده، آن را نقشه راه زندگی خویش قرار دهند.

۱-۱. شرح و بیان مسئله

«مثل یکی از کهن‌ترین ادبیات بشر است. انسان پیش از آنکه شعر بگوید و قبل از آنکه خط بنویسد، اختراع مثل نموده و در محاورات خود به کار برده است.» (پارسا، ۱۳۹۴: ۲۲)

این بخش بزرگ و مهم از ادبیات عامه گاه در اثر مهاجرت، ترجمه و یا تواردا ناشی از مجاورت فرهنگی-اجتماعی و یا حتی مجاورت جغرافیایی، از فرهنگ، زبان و ملیتی؛ به فرهنگ، زبان و ملیت دیگر راه می‌یابند. از آنجایی که کردهای ایلامی با اعراب عراقی، همسایگی دیرینه و ارتباطات فرهنگی داشته و دارند، می‌توان بخشی از تعاملات فرهنگی و ادبی این دو زبان را در لابه‌لای امثال آنان جستجو کرد. بر این اساس، نگارندگان پژوهش حاضر با مراجعه به کتب ضرب‌المثل‌های کردی ایلامی و امثال‌الحکم عربی در دو مقوله امثالی که در لفظ و معنا کاملاً مشترک‌اند و امثالی که تنها اشتراکات معنایی دارند، به مقایسه امثال همگون پرداخته، ضمن به دست دادن نمونه‌ها، تا حد ممکن آن‌ها را تحلیل کرده‌اند.

۱-۲. پیشینه پژوهش

اگرچه امثال برآمده از زبان و فرهنگ عامه و عمدتاً شفاهی است، اما امروزه به همت پژوهشگران خوش ذوق و به مدد صنعت چاپ، کار گردآوری و انتشار امثال کردی و عربی به انجام رسیده و محل رجوع محققان در اجرای پژوهش‌های ادبی، زبانی، فرهنگی و... قرار گرفته است که از جمله آن‌ها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- کتاب بررسی تطبیقی امثال کردی و فارسی از سید احمد پارسا که در آن نویسنده سه هزار مثل را از کتاب دوازده هزار مثل فارسی از ابراهیم شکوری زاده بلوری و کتاب امثال و حکم کردی تألیف قادر فتاحی قاضی به روش نمونه‌گیری مورد بررسی و مقایسه تطبیقی قرار داده است.

- مقاله «تحقیق مقابله‌ای امثال در فارسی و عربی از نظر معنا، واژگان و سبک» از منصوره زرکوب و فرهاد امینی، چاپ شده در مجله پژوهش‌های ترجمه عربی دانشگاه علامه طباطبایی.

- مقاله «زن در آینه ضرب‌المثل‌های کردی و عربی» از مسلم خزلی و علی سلیمی چاپ شده در نشریه ادبیات تطبیقی دانشگاه شهید باهنر کرمان.

- پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان «بررسی تطبیقی امثال عربی و کردی [سورانی]» از نادر مصطفایی راد در دانشگاه کردستان.

- کتاب المجانی الحدیثه از علی اکبر نورسیده و علی ضیغمی که در بخشی از آن، معادل فارسی بعضی از امثال عربی را آورده است.

- کتاب «مضامین مشترک در ادب فارسی و عربی» از سید محمد دامادی.

- کتاب ضرب‌المثل‌های ایلامی از علی محمد سهراب‌نژاد.

- کتاب کلهرنامه از ناهید محمدی که در آن بیشتر به ضرب‌المثل‌های رایج در شهرستان ایوان غرب از توابع استان ایلام پرداخته است.

۱-۳. روش پژوهش

این پژوهش از نوع کتابخانه‌ای و به شیوه تحلیلی - توصیفی با مراجعه به کتب حکم و الامثال عربی از سیمون ابراهیم حمصی، امثال الحکم از فیروز حریرچی، مضامین مشترک در ادب فارسی و عربی از محمد دامادی و مجانی الحدیثه تألیف علی اکبر نورسیده و علی ضیغمی و نیز کتاب‌های ضرب‌المثل‌های ایلامی از علی محمد سهراب‌نژاد و کلهرنامه از ناهید محمدی به انجام رسیده است. هدف نگارندگان در این تحقیق بر آن بوده است تا با بررسی و مقایسه امثال عربی و کردی در آثار مذکور، نسبت به استخراج امثال مشترک اقدام نمایند. براین اساس، قریب به دویست مثل (۸۷ مثل عربی و ۱۱۰ مثل کردی) فیش‌برداری گردید. پس از بررسی و تحلیل، فیش‌های تحقیق در دو مقوله امثالی که در

لفظ و معنا کاملاً مشترک اند و امثالی که تنها دارای اشتراک معنایی بوده، لفظ آن‌ها جدای از هم است، دسته‌بندی گردید و در مرحله‌ی نهایی تعداد ۳۵ ضرب‌المثل عربی و ۳۵ ضرب‌المثل کردی انتخاب و ملاک مقایسه قرار گرفت.

۱-۴. ضرورت پژوهش

با توجه به آنچه که در بخش پیشینه پژوهش آورده شد تا کنون در موضوع پژوهش حاضر که بررسی تأثیر و تأثر امثال کردی ایلامی و امثال عربی در سطح لفظ و معناست، کار مستقلی انجام نشده است و این خود ضرورت انجام تحقیق حاضر را دوچندان می‌کند.

۲. بحث و بررسی

مَثَل از نظر لغوی، اسم و اسم مصدر عربی و به معنای: مَثَل آوردن در میان کلام، مَثَل زدن، مَثَل و نمونه‌ی اعلا در امری که زبانه‌زد باشد را گویند (انوری، ۱۳۸۳: ۲۴).

پارسا در تعریف مثل آورده است: «مثل جمله‌ای کوتاه رسا و اغلب آهنگینی است که به صورت استعاره تمثیلیه برای بیان حجت یا به کارگیری اندرز، اغلب بدون تغییر لفظی شهرت یافته است» (پارسا، ۱۳۹۴: ۸)؛ همچنین ذوالفقاری در تعریف مَثَل می‌گوید: «مثل، جمله‌ای است کوتاه، گاه استعاری و آهنگین، مشتمل بر تشبیه، با مضمونی حکیمانه و برگرفته از تجربیات مردم که به واسطه‌ی روانی الفاظ و روشنی معنا و لطافت ترکیب، بین عامه مشهور شده و آن را بدون تغییر یا با تغییر جزئی در گفتار خود به کار برنده‌اند.» (ذوالفقاری، ۱۳۸۶: ۳۲)

در این گفتار به بررسی تطبیقی لفظ و معنا در امثال کردی ایلامی و عربی در دو مقوله‌ی امثالی که در لفظ و معنا کاملاً مشترک اند و امثالی که تنها اشتراک معنایی دارند، خواهیم پرداخت:

۲-۱. امثالی که در لفظ و معنا کاملاً مشترک اند

پاره‌ای از امثال موجود در زبان کردی و عربی، امثالی هستند که ضمن داشتن معنای واحد و کاربرد یکسان، از اشتراک لفظی نیز برخوردارند. این دسته از امثال به احتمال حاصل ترجمه از زبانی به زبان دیگر است، چه نزدیکی جغرافیایی و حضور اعراب و اکراد در دو سوی مرز و نیز تسلط آنان به زبان هم، این احتمال را قوت می‌بخشد که آنان در مقام استفاده از امثال توانسته‌اند به خوبی معادل واژگانی مَثَل را در ذهن خود تداعی کرده، بر زبان جاری سازند و بدین شکل ترجمه‌ای نعل به نعل را از مَثَل به دست دهند. آنچه این اندیشه را مؤکد می‌کند، وجود امثالی است که لفظ آن‌ها اشکال متعددی به خود گرفته است و این نشان آن است که افراد مختلف به هنگام استفاده از مَثَل، از دایره‌ی واژگانی

خاص خود در ترجمه مثل بهره‌برده، آن را مطابق میل و یا نحو زبانی خود برگردان کرده-
اند. برای نمونه:

- کارد وه سقان ره‌سی /kârd wa seqân fasi/

۱- بلغ السَّيْلُ الزَّبِّي (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۴).

معنی: آب به بلندی رسید.

۲- بلغ السَّكِينِ العَظْم (همان).

معنی: کارد به استخوان رسید (سهراب‌نژاد، ۱۳۹۲: ۷۶).

مطابقت معنایی: هر دو ضرب‌المثل بیانگر معنای غایت و به نهایت رسیدن تاب و توان انسان در تحمل سختی‌ها و نامرادی‌هاست.

مطابقت لفظی: واژه‌های ضرب‌المثل عربی با مثل کردی کاملاً شبیه به هم‌اند:
(السکین = کارد، العظم: سقان = استخوان، بلغ: ره‌سی = رسیدن).

۳- إِذَا اللهُ أَرَادَ يَهْلِكُ نَمْلَةً أَنْبَتَ لَهَا جَنَاحِينَ (حمصی، ۱۹۹۳: ۱۵۷).

معنی: اگر خدا بخواهد مورچه‌ای را بمیراند، بر او دو بال برویاند.

- مووریژ وه‌خت ئی خودا خوازئ رستی بوری، بآل و په‌ر دراری

/muriž waxtê xwdâ xwâzê resqê burê bâl-o- pañ derârê/

وقتی خدا بخواهد روزی مورچه را ببرد، بال و پر درمی آورد (سهراب‌نژاد، ۱۳۹۲: ۱۶۲).
مطابقت معنایی: هر دو مثل بیانگر این معنا است که وقتی خداوند اراده کند کسی را بیچاره کند، نشانه‌های بدبختی و سرکشی را در او نمایان می‌سازد.

مطابقت لفظی: در هر دو مثل از واژه‌های (آراد = خوازی: خواستن، نمله = مووریژ: مورچه، جناح = بال و پر، یه‌لک = نابودشدن و...) کاملاً به یک شکل آمده‌اند، به گونه‌ای که می-
توان گفت، هر دو مثل ترجمه‌واژه به واژه‌ی همدیگرند.

۴- أَلْفَ صَاحِبٍ وَلَا عَدُوٍّ وَاحِدٍ (حمصی، ۱۹۹۳: ۱۲۸).

معنی: هزار دوست داشته باشی نه یک دشمن.

- هزار دووس که‌مه و یه‌ئی دژمن فره. /hezâr dus kamaw yañ dežmen fera/

معنی: هزار دوست داشته باشی کم‌است و یک دشمن، زیاد (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۶۰).

مطابقت معنایی: هر دو مثل بیانگر معنای پرهیز از دشمنی و دعوت به دوستی با مردمان است.

مطابقت لفظی: واژه‌های هر دو مشترک‌اند (الف = هزار، صاحب = دووس: دوست، عدو =
دژمن: دشمن، واحد = یه‌ئی: یک).

۵- أَلْحَدِيثُ ذُو شُجُونٍ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۶).

معنی: سخن شاخه‌های گوناگون دارد. (سخن غصه‌های فراوان به دنبال دارد)

۶- الْكَلَامُ يَجْرُ الْكَلَامُ (همان).

معنی: حرف، حرف می آورد.

- قسیه، قسیه دیاری. /qesyā, qesyā dyârê/

معنی: حرف حرف می آورد (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۳۷).

مطابقت معنایی: هر سخنی، سخن دیگر را به دنبال خواهد داشت.

مطابقت لفظی: هر دو مثل ترجمه نعل به نعل هم‌دیگرند: (الکلام = قسیه: حرف، یجر = دیاری: می آورد).

۷- كَلْبُ الْأَسْوَدِ وَ كَلْبُ الْأَبْيَضِ وَ الْاَتْنَيْنِ اَوْلَادُ كِلَابٍ (حمصی، ۱۳۹۹: ۱۷۳).

معنی: سگ سیاه و سگ سفید هر دو توله سگ هستند.

- بازه‌ئ‌ش برای بوره‌سه. /bâzayš berây burasa/

معنی: سگ سیاه و سفید (ابلق) برادر سگ خاکستری است (محمدی، ۱۳۷۹: ۱۳۹).

مطابقت معنایی: هر دو مثل بیانگر این حقیقتند که بدی به هر شکلی که باشد، ناپسند و بد است (سروته یک کرباس).

مطابقت لفظی: واژه‌های (کلبُ الأبیض = بازه: سگ سیاه و سفید، کلبُ الأسود = بوره: خاکستری) در هر دو مثل مشترک است.

۸- كلُّ شاةٍ تناطُ برجلیه (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۹).

معنی: هر گوسفندی (میشی) با پاهای خودش آویزان می‌شود.

- بزَن وِه پائی خوه‌ئ که نه‌ئ دار، میه وِه پائی خوه‌ئ.

/bezen wa pâÿ xwaÿ kanaÿ dâr, mya wa pâÿ xwaÿ/

معنی: بز را با پای خودش و گوسفند را با پای خودش آویزان می‌کنند (محمدی، ۱۳۷۹: ۱۴۹).

مطابقت معنایی: معنای هر دو مثل این است که هر کس بار گناه خود را بر دوش می‌کشد. مطابقت لفظی: در مثل عربی و کردی، واژه‌های (شات = بزَن: بز، تناط = که نه‌ئ دار: به دار آویختن و برجلیه = وِه پائی خوه‌ئ: با پایش) مشترک می‌باشد. تنها اختلاف در آوردن واژه گوسفند در مثل کردی است که برای بیان نوعی تقابل و برجسته کردن اختلاف در گناه، در برابر واژه بُز آمده، به زیبایی مثل افزوده است.

۹- كلُّ كَلْبٍ بَبَاهِ نَبَاحٍ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۱).

معنی: هر سگی در منزل صاحبش بسیار پارس کننده است.

- سه‌گ ده ده مال‌خواه‌ن خوه‌ئ پاس که‌ئ.

/sag da dar mâlxâwen xwaÿ pâs kaÿ/

معنی: سگ دم در خانه صاحبش پارس می‌کند (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۲۴).

- پرووی له ده مال‌خواه‌ئ ش‌ئ‌ری‌گه. /fuwi la dar mâl-e- xwaÿ šêrêga/

معنی: رویاه در خانه خودش شیراست (محمدی، ۱۳۷۹: ۱۹).

مطابقت معنایی: امثال بیانگر این معنی اند که غربت و سفر آشکارکننده‌ی جوهر شخص است و گرنه، هرکس در حضر و در خانه خود مدعی و لاف‌زن است.
مطابقت لفظی: مثل اول کردی با مثل عربی مطابقت لفظ به لفظ دارد (کلب = سه‌گ: سگ، بیابه = دهرمال‌خاون خواهی: در خانه صاحبش، تباح = پاس که ی: پارس می‌کند) اما در مثل دوم کردی، مطابقت لفظی وجود ندارد و مطابقت صرفاً معنایی است.
 ۱۰- تعزُّ من تشاء و تُذِلُّ من تشاء (سوره ی آل عمران، آیه ۲۶).

معنی: هرکه را بخواهی عزت دهی و هرکه را بخواهی خوار کنی.

- یه ک ی که ی دن وه خان خانان یه ک ی نه ی دن له بیل بانان

/yakê kayden wa xân-e xânân yakê nayden la bil bânân/

معنی: یکی را ارباب اربابان می‌کند، یکی را بدبخت و بیچاره (محمدی، ۱۳۹۱: ۲۶۰).

مطابقت معنایی: خداوند هر که را بخواهد اعتبار می‌بخشد و هر که را بخواهد ذلیل می‌گرداند.

مطابقت لفظی: واژه‌های (تُدِلُّ = بیل بانان: بدبخت شدن، تُعِزُّ = خان خانان: عزیز و بزرگ شدن). به احتمال این مفهوم از زبان و مفاهیم اعتقادی عرب وارد زبان کردی شده است.
 ۱۱- یَسْرِقُ الْكُحْلَ مِنَ الْعَيْنِ (حمصی، ۱۹۹۳: ۲۸۳).

معنی: سرمه را از چشم می‌رباید.

- س قره‌مگ له چه و دزی. /sÿvarmeg la çaw dezê/

معنی: سرمه را از چشم می‌دزد (محمدی، ۱۳۷۹: ۸۹).

مطابقت معنایی: هر دو مثل دلالت معنایی بر زیرکی و گریزی در انجام عمل دارند.
مطابقت لفظی: واژگان دو مثل، ترجمه لفظ به لفظ هم‌اند (یسرق = دزی: می‌دزد، الكحل = س‌قرمگ: سورمه، من العين = له چه و: از چشم).

۲-۲. امثالی که تنها اشتراک معنایی دارند

در کار مقایسه و تطبیق امثال کردی ایلامی و عربی، به نمونه‌هایی برمی‌خوریم که تنها اشتراک معنایی و کاربردی داشته، لفظ آن‌ها هیچ تشابهی به هم ندارد. این دسته از امثال را می‌توان حاصل تجربه مشترک انسانی و یا نوعی توارد ناشی از نزدیکی جغرافیایی، فرهنگی و آیینی دانست. در این بخش چون امثال عاری از تشابه لفظی‌اند، از آوردن بخش مطابقت لفظی خودداری شده است:

۱۲- رَبِّ كَلِمَةً تَقُولُ لِمَا حَبَّابُهَا دَعْنِي (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۳).

معنی: چه بسا سخنی به گوینده‌اش می‌گوید مرا به خود واگذارد.

۱۳- مَقْتَلُ الرَّجُلِ بَيْنَ فِئَتَيْهِ (حمصی، ۱۹۹۳: ۱۸۴).

- معنی:** مرگ هرکس در زبانش نهفته است (زبان سرخ سر سبز می دهد بر باد).
 زوان پاسه وان سهره /zewân pâsewâne sara/
- معنی:** زبان، نگهبان سرانسان است (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۱۸).
 یادآور کلام امام علی (ع) است که فرمود: «الْمَرْءُ مَخْبُوءٌ تَحْتَ لِسَانِهِ»، انسان در زیر زبانش پنهان است.
- مطابقت معنایی:** پرهیز از بیان سخنان لغو و بیهوده.
- ۱۴- اَکَلْتُمْ تَمْرِي وَ عَصَيْتُمْ أَمْرِي (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۳).
معنی: دسترنج مرا (میوه ام را) خوردید و از دستورم سرکشی می کنید.
 - نان خوه سفره دهر. /nân-xwar-e sefra-def/
- معنی:** کسی که از سفره نان می خورد و در پایان آن را پاره می کند (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۷۲).
- مطابقت معنایی:** بیان قدر شناسی و کفران نعمت.
- ۱۵- إِيَّاكَ أَعْنِي وَ أَسْمَعِي يَا جَارَهُ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۰).
معنی: منظور من تو هستی ولی ای همسایه تو بشنو. (همسایه را خطاب قرار می دهم درحالی که تو مد نظر من هستی).
- وه قوله وه تنم! خهس قره گووش بته کن /waywla wa tenem xasîra guš betaken/
- معنی:** عروس! باتو هستم، مادرزن تو گوش بده (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۷۲).
- مطابقت معنایی:** مخاطب قرار دادن کسی به صورت غیر مستقیم.
- ۱۶- تسمع بالمعیدی خیر من أن تراه (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۸).
معنی: اگر در مورد معیدی سخنی بشنوی بهتر از آنست که خود او را ببینی.
 - ده نگ ده له دقر خوه شه /dang-e dehl la dîr xwaša/
- معنی:** آواز دهل شنیدن از دور خوش است (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۷).
- مطابقت معنایی:** بیانگر معنای ظاهر خوب و باطن بد کسی یا چیزی.
- ۱۷- جدح جوین من سویق غیره (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۵).
معنی: جوین از آرد دیگری خمیر درست کرد. (از مال دیگران بخشید).
 - ده کیسه ئی خه لیفه به خشی /da kisay Xalifa baxš ê/
- معنی:** از کیسه خلیفه می بخشد (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۶).
- مطابقت معنایی:** در بیان خساست در مال خود و بخشش از مال دیگران. (خرج چو از کیسه میزبان بود/ حاتم طائی شدن آسان بود).
- ۱۸- خذ من الرضفه ما علیها (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۳).
معنی: همان مقدار اندک (از شیر) که بر سنگ داغ ریخته شده است را، بردار.
 - ده خرس م قوی بکه نی قه نیمه ته. /da xers müwe bekani qakimata/

- معنی:** مویی از خرس کردن، غنیمت است (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۲).
- له چه و کووری گگ ئرمس ئ گگ بتک ئ خاسه. /la çaw kurêg ermesêg betake xâsa/
- معنی:** از چشم کوری اشکی بریزد، غنیمت است (محمدی، ۱۳۹۱: ۲۲۶).
- مطابقت معنایی:** بهره ناچیز بهتر از هیچ است. (کاجی بهتر از هیچی).
- ۱۹– الرائد لا یكذب أهله (الحمصی، ۱۹۹۳: ۱۹۲).
- معنی:** پیش قراول به همراهانش دروغ نمی گوید.
- ته ور دو خوئه ئ نیه تاش ئ. /tawr dü xway nyatâšy/
- معنی:** تیر دسته خودش را نمی تراشد (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۵۸).
- مطابقت معنایی:** در بیان این قاعدتاً انسان به خود و نزدیکانش خیانت نمی کند.
- ۲۰– جاء صفر الیدین (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۷).
- معنی:** دست خالی آمد.
- دهس ئ ده پائی درپتره /dasÿ da pâÿ deftra/
- معنی:** دستش از پایش درازتر است (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۴).
- مطابقت معنایی:** در بیان ناامیدی و دست خالی ماندن از چیزی.
- ۲۱– لا یمدح العروس الا اهلها (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۴).
- معنی:** کسی از عروس تعریف نمی کند، جز صاحبش.
- کهس وه دوو خوئه ئ نیه قوشی ترش. /kas wa du xway nyaywšê terš/
- معنی:** هیچ کس به دوغ خود نمی گوید ترش است (همان، ۱۴۱).
- مطابقت معنایی:** هر کسی از خود و مالش تمجید می کند.
- ۲۲– الصبر مفتاح الفرج (مثل گونه) (حمصی، ۱۳۹۹: ۱۴۵).
- معنی:** شکیبایی کلید گشایش است.
- بنیش بنیش سه نگیں سه نگیں به ختد ئه ل که ف ئ ره نگیں ره نگیں
beniš beniš sangin sangin baxted alkafey fangein fangein
- معنی:** با متانت و وقار بنشین [باش] تا بخت شایسته ای نصیب شود (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۷۰).
- مطابقت معنایی:** در معنای دعوت به صبر و استقامت در امور.
- ۲۳– ضرب العصفورین بحجر. (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۲).
- معنی:** دو گنجشک را با یک سنگ زد (یک تیر و دو نشان).
- د پهل وه یه ئ تیر. /de paÿ wa yaÿ tir/
- معنی:** دو نشان با یک تیر (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۰۹).
- مطابقت معنایی:** بهره فروان بردن از عملی واحد، با انجام عملی به اهداف متعدد رسیدن.

- ۲۴- طیبُ یدای الناسَ و هو مریضٌ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۹).
معنی: پزشکی که مردم را درمان می‌کند در حالی که خود بیمار است.
 - گیوه کهر پائی په تیهه. /giwa-kar pây patiya/
معنی: گیوه/دوز/، پایش برهنه است (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۵۱).
مطابقت معنایی: بهره‌بردن از مال یا هنر خود.
 ۲۵- الفائتُ لا یُستدرکُ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۳).
معنی: آنچه بگذرد و ازین برود، قابل جبران نیست. (گذشته بر نمی‌گردد) یا (آب رفته به جوی بر نمی‌گردد)
 - ئاوی گک ک رشیا، جه‌مه و نیه و /âwÿg ke feşyâ jamaw nyaw/
معنی: آبی که ریخت جمع نمی‌شود (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۳۹).
مطابقت معنایی: ناتوانی در جبران یا تدارک عملی فرصت آن گذشته باشد.
 ۲۶- کالباحتُ عن حتفه بظلفه (دامادی، ۱۳۷۹: ۵۳۳).
معنی: با پای خود در پی مرگ است. (با پای خود به قتلگاه می‌رود).
 - وه دهس خواهی قه‌ور خواهی که‌نی. /wa dase xwaÿ, qawre xwaÿ kani/
معنی: با دست خود قبر خودش را کند (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۵۳).
 این مثل در معنای خود را در معرض آسیب و تلف قراردادن است.
 ۲۷- کالراقمُ علی الماءِ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۷).
معنی: چون کسی است که بر آب می‌نویسد.
 - ئاو زه‌ل ده‌ئ /âw zal daÿ/
معنی: علف هرز را آبیاری می‌کند (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۴۰).
مطابقت معنایی: در بیان تلاش و کوشش نابجا و بی‌فایده.
 ۲۸- کلُّ یجر النارَ الی قرصه (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۵).
معنی: هر کسی آتش را به سمت خویش می‌کشد (هر کس به فکر خویش است).
 - هه‌ر که‌س پف‌ئه و مل‌په‌پگک خواهی که‌ئ.
 /har kas pef aw mel-e papeg-e xwaÿ kaÿ/
معنی: هر کس خاکستر نشسته بر نان خود را با پف/کردن/ پاک می‌کند (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۷۹).
 - په‌ئ‌قمبه‌ریش دو‌عا وه گیان خواهی که‌ئ.
 / paÿqambariř doâ wa gyan xwaÿ kaÿ/
معنی: پیغمبر هم به جان خودش دعا می‌کند (محمدی، ۱۳۷۹: ۱۵۸).
مطابقت معنایی: در بیان منفعت طلبی اشخاص.
 ۲۹- مالذباب و ما مرقته (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۷).

معنی: مگس چیست تا آنگوشتش چه باشد.

– مه گهس خوه ئی چوه سه و فشار خون ئی چوه س؟

/magas xway çwasaw fešâr-e xünê çwas /

معنی: مگس خودش چیست که فشار خونش چه باشد؟ (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۵۸).

– موری خوه ئی چوه سه و که له پاچه ی چوه س؟

/muri xway çwasaw kala pâçayêçwas/

معنی: مورچه خودش چیست و کله پاچه اش چیست؟ (محمدی، ۱۳۹۱: ۱۵۲).

مطابقت معنایی: در نفی بیان خودستایی فرومایگان یا تهدید از سوی آنان.

۳۰– ما یشق له غبار (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۸).

معنی: گرد و خاکی از او بر نمی خیزد.

– هلم ئی گک له لی نیه لس ئی.

/ helmêg la ly nyalesê /

معنی: بخاری از او بر نمی خیزد (محمدی، ۱۳۷۹: ۱۴۲).

مطابقت معنایی: جریزه انجام کاری را ندارد، به هیچ دردی نمی خورد.

۳۱– مَن خَطَبَ الحُسْنَاءَ يُعْطَى مَهْرَه (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۷۶).

معنی: هرکس زیبا روی را خواهد، مهریه اش را پرداخت می کند.

– هه ره کهس ماسی گری، بایه بنیش ئده ئاو چای.

/harkas mâsi gerê bâya benišêda âw çây/

معنی: هرکس بخوهد ماهی بگیرد، باید در آب سرد بنشیند (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۸۰).

مطابقت معنایی: در بیان پذیرش شرایط و عواقب امور.

۳۲– والخنفساءُ تَسْمَى بِنْتِهَا الْقَمْرَا (حریرچی، ۱۳۷۱: ۲۹۳).

معنی: سوسک سیاه دخترش را ماه می نامد.

۳۳– الْقِرْدُ فِي عَيْنِ أُمِّهِ غَزَالٌ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۴).

معنی: میمون در چشم مادرش آهو می نماید.

– ژژوو ئی قوشی: له وه چگه ئی م نهرم و چه ورت تر نیه.

/ žežu êüşê: la waçgaÿ me narm-o- çawrter neya/

معنی: جوجه تیغی می گوید: از بچه من نرم تر و لطیف تر وجود ندارد. (سهراب نژاد، ۱۳۹۲: ۱۸۰).

مطابقت معنایی: در بیان عیب خود را ندیدن. (عیب کسان منگرو احسان خویش)

۳۴– لَا كِرَامَةَ لِنَبِيِّ فِي وَطْنِهِ (نورسیده و ضیغمی، ۱۳۹۲: ۳۸۱).

معنی: هیچ پیامبری در دیار خویش کرامت ندارد.

– وه ئی و خودمال قروو نه ئی ری /waü . xodmâl qru naÿrê/

- معنی:** عروسی که از فامیل باشد، اعتبار ندارد (محمدی، ۱۳۹۱: ۲۵۲).
- مطابقت معنایی:** در بیان عدم شناخت و درک صحیح مردمان از داشته‌های خود، مرغ همسایه را غاز پنداشتن.
- ۳۵- عُصْفُورٌ بِالْيَدِ وَلَا عَشْرَةَ عَلَي شَجْرَةَ (حمصی، ۱۳۹۹: ۱۳۱).
- معنی:** یک گنجشک در دستم، بهتر از ده گنجشک بر روی درخت است.
- هه‌ئ‌شت م‌ئ‌شتم له ده ده‌ئ‌شتم خاس تر.
- /haÿšt-e mêštem la dah-e daÿštem xâstr /
- معنی:** هشت [در] مشتتم، بهتر است از ده نسیه [است] (سهراب‌نژاد، ۱۳۹۲: ۱۸۹).
- مطابقت معنایی:** نقد اندک بهتر از نسیه بسیار است.

۳. نتیجه‌گیری

امثال بخشی بزرگ و دیرینه‌ای از فرهنگ و تمدن هر ملتی را در خود دارد که حاصل ذوق هنری یا داد و ستد فرهنگی و اجتماعی آن ملت است. نزدیکی جغرافیایی و تعامل اقتصادی و اجتماعی مردمان ایلام با عراق باعث نوعی آمیختگی فرهنگی شده است که جلوه‌های آن در امثال کردی و عربی قابل مشاهده است؛ از این‌رو، در دو زبان مورد نظر، امثال مشترکی را می‌توان یافت که از نظر تطابق لفظی و محتوایی، عمدتاً در دو گروه کلی قابل دسته‌بندی و نقد و بررسی است:

الف- امثالی که اشتراک لفظی داشته و از محتوای یکسانی برخوردارند. این دسته به احتمال، حاصل ترجمه تحت لفظی امثال از زبانی به زبان دیگر است.

ب- امثالی که اشتراک محتوای یکسان داشته، هیچ لفظ مشترکی ندارند. این دسته از امثال حاصل تجربه مشترک انسانی یا نوعی توارد ناشی از نزدیکی جغرافیایی، فرهنگی و آیینی می‌باشند که محتوا و کارکرد آن‌ها را به هم نزدیک کرده است

کتابنامه

- انوری، حسن (۱۳۸۳). *فرهنگ تک جلدی روز سخن*. تهران: سخن.
- پارسا، احمد (۱۳۹۰). *بررسی تطبیقی ضرب‌المثل‌های کردی و فارسی*. سنج: دانشگاه کردستان.
- پارسا، احمد (۱۳۹۴). *بررسی و تحلیل علمی و ادبی امثال و حکم فارسی*. تهران: انتشارات پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- حریرچی، فیروز (۱۳۷۱). *امثال و حکم*. تهران: دانشگاه تهران.
- حمصی، سیمون ابراهیم (۱۹۹۳). *الف و میه من الحکم و المثل الشعبیه*. قطر: تلاس.

- خزلی، مسلم و سلیمی، علی (۱۳۹۵). «زن در آئینه ضرب المثل‌های کردی و عربی». *نشریه ادبیات تطبیقی*. دوره ۸، شماره ۱۵. صص ۱۳۵-۱۱۳.
- دامادی، سید محمد (۱۳۷۹). *مضامین مشترک در ادب فارسی و عربی*. تهران: دانشگاه تهران.
- ذالفقاری، حسن (۱۳۸۶). «طبقه بندی ضرب المثل‌های فارسی». *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*. شماره ۱۵. صص ۵۲-۳۱.
- زرکوب، منصوره و امینی، فرهاد (۱۳۹۳). «تحقیق مقابله‌ای امثال در فارسی و عربی از نظر معنا، واژگان و سبک». *پژوهش‌های ترجمه در زبان و ادبیات عربی*. دوره ۴. شماره ۱۰. صص ۱۳۹-۱۱۳.
- سهراب‌نژاد، علی محمد (۱۳۹۲). *ضرب المثل‌های ایلام*. ایلام: زانا.
- محمدی، ناهید (۱۳۹۱). *کلهرنامه*. تهران: دستان.
- مصطفایی راد، نادر (۱۳۹۱). *بررسی تطبیقی امثال عربی و کردی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد زبان و ادبیات عرب. به راهنمایی عبدالله رسول نژاد، دانشگاه کردستان.
- نورسیده، علی اکبر؛ ضیغمی، علی (۱۳۹۲). *المجانی الحدیثه*. مشهد: فقهی.